

УДК 37.011.3-051:811.111

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/56-4-11>

Аліна МАСЛОВА,

orcid.org/0000-0002-1993-4837

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри методики викладання германських мов

Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

(Київ, Україна) *mav2429@gmail.com*

Ольга ГОНЧАРОВА,

orcid.org/0000-0002-1084-7112

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри методики викладання германських мов

Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

(Запоріжжя, Україна) *goncharoo82@gmail.com*

ВПЛИВ МУЛЬТИЛІНГВІЗМУ НА ПІДГОТОВКУ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ

У статті розглядаються особливості підготовки сучасного вчителя англійської мови в контексті інтеграції української освіти до Європейського освітнього та культурного простору. Спираючись на аналіз останніх публікацій з теми дослідження, автори роблять висновок про необхідність визначення ролі мультилінгвізму в удосконаленні професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови, наводять перелік документів, які регламентують мовну політику (політику багатомовності), яка є характерною ознакою та однією із цінностей Європейського союзу. Акумулюючи думки вчених, які проводять дослідження в сфері Європейської освітньої політики, автори роблять висновок, що поширення мультилінгвальної освіти стимулює розвиток нового погляду на освіту та допомагає у розбудові ефективних траєкторій підготовки майбутнього вчителя англійської мови. У статті наголошується, що англійська мова виступає загальновизнаним засобом міжнародної комунікації та є найпоширенішою мовою у світі. Автори окреслюють шляхи розповсюдження політики мультилінгвізму у сфері професійної підготовки майбутнього вчителя англійської мови та наводять результати опитування здобувачів вищої освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького щодо їх усвідомлення значення понять «мультилінгвізм» і «європейська політика багатомовності». Зважаючи на результати опитування та з метою підсилення європейського компоненту в освітніх програмах підготовки бакалаврів, автори пропонують запровадження власного навчального курсу «Strengthening the EU common values through the policy of multilingualism in the education and training of future teachers», в основу якого покладено принцип мультилінгвізму. Серед перспективних напрямів дослідження автори вказують на необхідність підвищення рівня обізнаності здобувачів вищої освіти щодо Європейських цінностей взагалі та мультилінгвізму зокрема, а також наголосують на важливості розвитку вмотивованості здобувачів вищої освіти щодо реалізації європейських цінностей в подальшій професійній діяльності.

Ключові слова: мультилінгвізм, мовна політика ЄС, мультилінгвальна освіта, вчитель англійської мови, політика багатомовності.

Alina MASLOVA,

orcid.org/0000-0002-1993-4837

PhD in Pedagogy, Associate Professor;

Associate Professor at the Department of Methodology of Teaching Germanic Languages

Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

(Kyiv, Ukraine) *mav2429@gmail.com*

Olha HONCHAROVA,

orcid.org/0000-0002-1084-7112

PhD in Pedagogy, Associate Professor;

Associate Professor at the Department of Methodology of Teaching Germanic Languages

Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

(Zaporizhzhia, Ukraine) *goncharoo82@gmail.com*

THE IMPACT OF MULTILINGUALISM ON MODERN ENGLISH LANGUAGE TEACHER'S PROFESSIONAL TRAINING IN UKRAINE

The article deals with the peculiarities of training a modern English teacher in the context of the integration of Ukrainian education into the European educational and cultural space. Based on the analysis of the latest scientific

publications on the research topic, the authors make a conclusion that there exists a vital need to identify the role of multilingualism in improving the process of the professional training of future English language teachers. The authors also present their findings as for the list of documents that regulate language policy (policy of multilingualism), which is one of the basic values of the European Union. The authors accumulate the opinions of scientists, conducting their research in the field of European educational policy, and conclude that the promotion of multilingual education stimulates the development of a new perspective on education and contributes to the design of the effective trajectories of the future English language teachers' training. The article emphasizes that English language, as it is, acts as a universally recognized means of international communication and is the most widely spoken language in the world. The authors outline the ways of integrating the policy of multilingualism into the field of professional training of future English language teachers and present the results of a survey of students of Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University. They survey reveals the level of students' awareness of the meaning of the concepts «multilingualism» and «European policy of multilingualism». The authors propose the introduction of their own training course «Strengthening the EU common values through the policy of multilingualism in the education and training of future teachers», which is based on the principle of multilingualism. Among the perspective directions of the research, the authors indicate the need to increase the level of student's awareness of European values in general and multilingualism in particular, emphasize the importance of enhancing the motivation of future English language teachers to implement European values in their further professional activities.

Key words: multilingualism, language policy of the EU, multilingual education, English language teacher, policy of multilingualism.

Постановка проблеми. Провідною рисою сучасного європейського простору є його спрямованість на всебічну інтеграцію народів, які проживають на його території, формування єдиного соціально-економічного, культурного та освітнього середовища. В межах такої інтеграції особливого значення набуває мовна політика Європейського Союзу (ЄС), яка зосереджена на всебічній підтримці широкого культурного та лінгвістичного розмаїття країн Європи, стимулюванні мовного навчання задля збереження культурної ідентичності, забезпеченні соціальної інтеграції громадян, розвитку мультилінгвізму як загальної стратегії, що надає можливість громадянам ЄС, які володіють багатьма мовами, отримати переваги й скористатися освітніми, професійними та економічними можливостями, створеними в об'єднаній Європі (Екстра, 2016: 6). Оскільки наша країна зараз робить активні кроки в напрямку євроінтеграції, питання розвитку мультилінгвізму в сфері освіти набувають сьогодні особливого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що питання мультилінгвізму як євроінтеграційного і глобалізаційного чиннику широко відображене в роботах таких науковців, як А. Анісімова, С. Боднарюк, К. Борка, М. Винарчик, Т. Головатенко, Г. Домілеску, Г. Зіглер, С. Золотухіна, О. Іонова, Т. Козак, О. Комар, Я. Казимир, Є. Панасенко, Ю. Панасюк, О. Сахань, Н. Ткачова та інші. Проте, незважаючи на певну кількість вітчизняних і зарубіжних напрацювань, окреслене питання вирізняється недостатньою розробленістю з точки зору підготовки майбутніх учителів англійської мови, що й зумовило **мету нашого дослідження** – визначити роль, яку відіграє мультилінгвізм в удосконаленні професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Традиційно поняття «мультилінгвізм» (багатомовність) в літературі розглядають як здатність суспільств, установ, груп та окремих осіб регулярно спілкуватися більш ніж однією мовою у своєму повсякденному житті, при цьому уточнюючи, що це також необхідність, яка дозволяє індивідам розкрити межі свого існування та покращити якість життя (European Commission, 2007: 6). Зустрічаються і дещо ширші визначення цього поняття, які трактують мультилінгвізм як: «особливий тип мислення, який поєднує в собі культурні цінності кількох цивілізацій, їх мислення» (Боднарюк, 2021: 39), «результат глобалізації та інтеграції, що відображається в особливому типі мислення, яке являє собою надбання різних культур і етносів» (Панасюк, 2017: 38); «офіційну мовну, наддержавну стратегію ЄС, яка визначає лінгвістичне розмаїття як передумову до подальшої консолідації народів у рамках єдиної суспільно-політичної, соціально-економічної, культурно-інформаційної та освітньої площини» (Панасенко, 2019: 208).

Як видно з останнього визначення, така мовна стратегія всіляко охороняє мовну та культурну різноманітність країн Європи, одночасно зберігаючи національну ідентичність та підтримуючи соціальну інтеграцію представників різних етнічних груп, сприяє вивченню іноземних мов громадянами Європи протягом всього життя, є пріоритетною для країн-членів ЄС і в законодавчих документах позначається як мовна політика (політика багатомовності) ЄС, що регламентується низкою таких документів, як Лісабонський договір (The Treaty of Lisbon (2007)), Хартія Європейського Союзу про основні права (The EU Charter of Fundamental Rights (2000)), Хартія Ради Європи з освіти для демократичного громадян-

ства і освіти в галузі прав людини (Europe Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education (2010)); Декларація щодо сприяння громадянству та розповсюдженню загальних цінностей свободи, толерантності та недискримінації через освіту (Declaration on Promoting citizenship and the common values of freedom, tolerance and non-discrimination through education (2015)), Рекомендація Ради Європи про спільні цінності, інклюзивну освіту та європейський вимір навчання (The Council Recommendation on Common values, Inclusive education, and the European dimension of teaching (2018)) та інші.

В умовах сучасної України, на думку Є.Панасенко, мультилінгвізм є «невід'ємним фактором у процесі внутрішньої й зовнішньої комунікації, який чітко корелюється із соціально-економічною, суспільно-політичною та культурно-інформаційною ситуацією в країні і є індикатором суспільних настроїв, преференцій, орієнтирів та безпосередньо самоідентичності суспільства» (Панасенко, 2019: 98). Для сфери освіти таке формулювання означає активну підтримку культурного та лінгвістичного розмаїття, поширення мультилінгвальної освіти на всіх рівнях освітньої галузі, розвиток принципово нового погляду на мовну освіту, яка б включала навчання та вивчення всіх мов для того, щоб отримати користь з їхнього потенціалу у синергії (Чуба, 2016: 66).

Що ж стосується підготовки педагогічних кадрів в українських ЗВО, а саме – майбутніх учителів іноземних мов, то запровадження мультилінгвальної освіти передбачає модернізацію діючих освітніх програм з метою їх максимального наближення до європейських стандартів, активне застосування досвіду країн ЄС з урахуванням українських реалій, особливостей та власних надбань в галузі іншомовної підготовки бакалаврів відповідних спеціальностей. При цьому особливу увагу слід приділити саме підготовці вчителів англійської мови, оскільки в умовах глобалізації міжнародних відносин «англійська мова вже фактично виконує функції загальноновизнаного засобу міжнародної комунікації, тобто різні національні суспільства вважають, що саме ця мова є найпоширенішою у світі, а 90% учнів середніх шкіл в усій Європі вивчають англійську мову як іноземну (Козак, 2014: 304). Завдяки англійській мові, як найбільш поширеній у країнах ЄС, відбувається поєднання культурних особливостей та цінностей, налагоджуються професійні зв'язки європейців, відбувається розвиток науки і технічного прогресу. До того ж відзначимо, що вчи-

телі англійської мови відповідають за сприяння культурній та мовній відкритості громадян ЄС, поширення європейської політики багатомовності, європейської інтеграції та інтернаціоналізації освіти, що приносить нове розуміння базових європейських цінностей та ширші перспективи самореалізації для тих, хто навчається (Zuyenko, 2022: 21–22).

Таким чином, доходимо висновку, що поширення мовної політики ЄС в Україні загалом і правильне розуміння феномену мультилінгвізму зокрема має безпосередній вплив на професійну підготовку майбутніх учителів англійської мови, що, в свою чергу, сприяє покращенню вивчення іноземної мови та підвищенню якості її викладання.

З метою визначення розуміння бакалаврами суті понять «мультилінгвізм» і «європейська політика багатомовності» та шляхів їх розповсюдження в Україні, нами було проведено опитування серед здобувачів вищої освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Загальна кількість учасників опитування – 242 особи. Проведений аналіз отриманих результатів опитування здобувачів вищої освіти свідчить про той факт, що більшість студентів (86%) стверджують, що володіють англійською мовою. Істотно менший відсоток респондентів, а саме 21,9%, володіють німецькою мовою, в той час, як французькою мовою володіє 1,7% від загальної кількості опитаних. Такі результати підтверджують нашу думку про те, що саме англійська мова виступає загальноновизнаним засобом міжнародної комунікації та є найпоширенішою іноземною мовою у нашому регіоні.

Відповідаючи на запитання «Що таке політика багатомовності?», більшість здобувачів вищої освіти (52,1%) вказали на те, що це передусім збереження й захист мовного розмаїття в країнах ЄС і підтримка вивчення іноземних мов. 20,7% респондентів вважають, що «мультилінгвізм» – це система заходів (політичних, юридичних, адміністративних), спрямованих на регулювання мовних відносин в Україні. Як загальнолюдські принципи і норми життєдіяльності людини, суспільства й держави розглядають мультилінгвізм 9,9% студентів. Необхідно зазначити, що досить великий відсоток опитуваних (16,9%) не визначилися із відповіддю на це запитання, що красномовно свідчить про недостатній рівень обізнаності здобувачів вищої освіти щодо поняття «мультилінгвізм» та шляхів розвитку політики багатомовності в сфері вищої освіти України. Серед шляхів розповсюдження загальноприйнятих європейських

цінностей та політики європейської багатомовності, респонденти (48,8%) обрали участь у наукових заходах (написання тез доповідей/статей, участь у наукових семінарах, конференціях, дебатах). В той час приблизно така ж кількість здобувачів вищої освіти (47,9%) вказала на необхідність поширення інформації про європейські цінності та політику європейської багатомовності в соціальних мережах. Такі результати свідчать про вузьке бачення здобувачами понять «мультилінгвізм» та «політика багатомовності», недостатньо глибоке розуміння суті даних термінів та відсутність перспектив розповсюдження мультилінгвізму, як однієї із цінностей Європейського союзу, у власній професійній діяльності.

Аналіз результатів опитування довів необхідність розширення уявлення здобувачів вищої освіти про європейські цінності взагалі, та мультилінгвізм зокрема. З цією метою було розроблено авторський навчальний курс «Strengthening the EU common values through the policy of multilingualism in the education and training of future teachers», який буде запроваджено в освітній процес Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького з 2023–2024 навчального року. Дисципліна розрахована на 4 кредити ECTS (120 годин) та триватиме протягом одного навчального року. Цільова аудиторія –

здобувачі вищої освіти освітнього рівня «Бакалавр» (студенти четвертого року навчання).

Висновки. Аналіз наукової літератури з теми дослідження довів, що мультилінгвізм, як одна із цінностей Європейського союзу, відіграє провідну роль в удосконаленні професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови, оскільки саме англійська мова виступає загально визнаним засобом міжнародної комунікації та є найпоширенішою мовою у світі. Водночас, результати опитування здобувачів вищої освіти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького показали неналежний рівень обізнаності респондентів щодо понять «мультилінгвізм» та «політика багатомовності», що підтвердило нагальну потребу у розробці та упровадженні нового курсу «Strengthening the EU common values through the policy of multilingualism in the education and training of future teachers». Серед перспективних напрямів дослідження необхідно окреслити наступні: інтеграція української освіти в Європейський освітній та культурний простір шляхом підсилення європейської складової в освітніх програмах підготовки бакалаврів, підвищення рівня обізнаності здобувачів вищої освіти щодо Європейських цінностей взагалі та мультилінгвізму зокрема, розвиток вмотивованості здобувачів щодо реалізації європейських цінностей в подальшій професійній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боднарюк С., Бауер М. Творення мультилінгвального простору сучасної освіти на уроках іноземної мови у закладах освіти: досягнення та виклики. *Проблеми освіти*. 2021. № 1 (94). С. 36–53. DOI: <https://doi.org/10.52256/2710-3986.1-94.2021.03>.
2. Екстра Г., Йагмур К. Європейські інституції, що сприяють розвитку мультилінгвізму та плюрилінгвізму. *Європейський мультилінгвізм та англійська мова* : хрестоматія / ред. кол.: А. І. Анісімова, І. С. Попова. Д. : ЛІРА, 2016. С. 5–31.
3. Козак Т. Особливості мовної політики Євросоюзу: мультилінгвістичний контекст. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2014. Випуск 5. С. 301–306. URL: https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/Vlu_fps_2014_5_34.pdf.
4. Панасенко Є.О. Лінгвістичний фокус публічного врядування в країнах Європейського Союзу. *Право та державне управління*. 2019. Т. 2. № 2(35), С. 203–209. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2-2.30>.
5. Панасенко Є.О. Мультилінгвізм як євроінтеграційний і глобалізаційний чинник в умовах сучасної України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2019. Т. 30 (69), № 4. С. 98–105. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6468/2019.4/18>.
6. Панасюк Ю.В. Мультилінгвальність в українському суспільстві. *Науковий вісник ДДПУ імені І.Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство*. 2017. Т.2. № 8. С. 37–40. URL: http://ddpu-filolvisnyk.com.ua/uploads/arkhivnomerov/2017/NV_2017_8-2/10.pdf.
7. Чуба Г. Політика мультилінгвізму і нові підходи в лінгводидактиці. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2016. Випуск 12. С. 62–67. URL: https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/24615/8.%D0%A7%D1%83%D0%B1%D0%B0_%D1%80.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
8. European Commission. Final report: High level group on multilingualism. Luxembourg: European Communities. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. 2007. 32 p. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b0a1339f-f181-4de5-abd3-130180f177c7>.
9. Zuyenko M., Kravchenko V., Kohut I. Multilingualism and CLIL Methodology within Multied Erasmus+ Project. *Aesthetics and ethics of pedagogical action*. 2022. Issue 25. P. 19–26. DOI: <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2022.25.256645>.

REFERENCES

1. Bodnariuk S., Bauer M. Tvorenna multylinhvalnoho prostoru suchasnoi osvity na urokakh inozemnoi movy u zakladakh osvity: dosiahnennia ta vyklyky [Creation of modern educational multilingual space on foreign language lessons in educational institutions: achievements and challenges]. *Problems of Education*. 2021. № 1 (94). P. 36–53. DOI: <https://doi.org/10.52256/2710-3986.1-94.2021.03>. [in Ukrainian].
2. Ekstra H., Yahmur K. Yevropeiski instytutsii, shcho spryiaiat rozvytku multylinhvizmu ta pliurylinhvizmu [European institutions promoting the development of multilingualism and plurilingualism]. *Yevropeyskyi multylinhvizm ta anhliiska mova* [European multilingualism and the English language] : khrestomatia / red. kol.: A. I. Anisimova, I. S. Popova. D. : LIRA, 2016. P. 5–31. [in Ukrainian].
3. Kozak T. Osoblyvosti movnoi polityky Yevrosoiuzu: multylinhvistychnyi kontekst [Peculiarities of language policy in the European Union: multilinguistic context]. *Bulletin of Lviv University. Seria filos.-politoh. studii*. 2014. Vypusk 5. P. 301–306. URL: https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/Vlu_fps_2014_5_34.pdf. [in Ukrainian].
4. Panasenko Ye.O. Lihvistychnyi fokus publichnoho vriaduvannia v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu [Linguistic focus of the public governance in the countries of the European Union]. *Law and public administration*. 2019. T. 2. № 2(35). P. 203–209. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2-2.30>. [in Ukrainian].
5. Panasenko Ye.O. Multylinhvizm yak yevrointehratsiinyi i hlobalizatsiinyi chynnyk v umovakh suchasnoi Ukrainy [Multilingualism as a Eurointegrational and globalizational factor under the circumstances of contemporary Ukraine]. *Academic notes of TNU named after V.I. Vernadskyi. Seria: Derzhavne upravlinnia*. 2019. T. 30 (69), № 4. P. 98–105. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6468/2019.4/18>. [in Ukrainian].
6. Panasiuk Yu.V. Multylinhvalnist v ukrainskomu suspilstvi [Multilingualism in Ukrainian society]. *Scientific bulletin of I. Franko DDPU. Seria «Filolohichni nauky». Movoznavstvo*. 2017. T. 2. № 8. P. 37–40. URL: http://ddpu-filolvisnyk.com.ua/uploads/arkhiv-nomerov/2017/NV_2017_8-2/10.pdf. [in Ukrainian].
7. Chuba H. Polityka multylinhvizmu i novi pidkhody v lnhvodydakytsi [Multilingualism policy and new approaches in linguodidactics]. *Theory and practice of teaching Ukrainian as a foreign language*. 2016. Vypusk 12. P. 62–67. URL: https://ruj.uj.edu.pl/xmlui/bitstream/handle/item/24615/8.%D0%A7%D1%83%D0%B1%D0%B0_%D1%80.pdf?sequence=1&isAllowed=y. [in Ukrainian].
8. European Commission. Final report: High level group on multilingualism. Luxembourg: European Communities. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. 2007. 32 p. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b0a1339f-f181-4de5-abd3-130180f177c7>.
9. Zuyenko M., Kravchenko V., Kohut I. Multilingualism and CLIL Methodology within Multied Erasmus+ Project. *Aesthetics and ethics of pedagogical action*. 2022. Issue 25. P. 19–26. DOI: <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2022.25.256645>.